

Medlemmer av
KI-utvalget på skjermen.
Administrerende direktør
Steinar Skjerdingsstad
og Christian Hofmeier,
fagansvarlig digitale
verktøy, på scenen.
Foto → Caroline
Glasius-Nyborg.

Ta tilbake arkitekturen – et manifest i KI-alderen

**Dette manifestet er utarbeidet av
Arkitektbedriftenes KI-utvalg.**

**Det er et felles faglig ståsted for hvordan
norske arkitekter forholder seg til kunstig
intelligens – teknologi som allerede
former byene våre, uten at ansvaret
er tydelig plassert.**

Et KI-manifest er ikke byråkrati, det er profesjonelt selvforsvar. Det sikrer menneskelig vurdering, etisk forankring og faglig uavhengighet i møte med teknologi som forsterker konsekvenser vi ikke fullt ut forstår.

Manifestet fungerer som et mandat for KI-utvalgets arbeid. Vi vil løpende følge utviklingen i lys av disse prinsippene og oppdatere manifestet i takt med at teknologien og bransjen endrer seg.

VEIEN MOT EN UTVIDET INTELLIGENS

Vi, arkitektene i Norge, står ved et veiskille. Inntoget av kunstig intelligens i arkitekturen har tydeliggjort at vår rolle i bransjen og i samfunnet ikke kan tas for gitt – den må vi aktivt forsvare og stå opp for.

Den pågående diskusjonen om KI i arkitekturen svinger mellom utopiske visjoner om grenseløs kreativitet og dystopiske frykter for at profesjonen blir overflødig.

Vi avviser fortellingen om at kunstig intelligens er en fiende. Vi avviser også den naive troen på at den er en frelser. I stedet anerkjenner vi KI som en katalysator – en kraft som gjør det mulig å føre profesjonen fra en defensiv til en offensiv posisjon, med fornyet handlekraft, faglig autoritet og reell gjennomslagskraft.

Med dette manifestet erklærer vi at vi vil bruke denne teknologiske revolusjonen til å styrke arkitektens rolle i samfunnet. Vi omfavner kunstig intelligens ikke for å erstatte arkitekten, men for å frigjøre oss. Vi bruker maskinen til å gjenvinne tid.

- Tid til å forme en regenerativ arkitektur.
- Tid til å verne om biologisk mangfold.
- Tid til å sikre kulturens kontinuitet.
- Tid til å skape langsiktige verdier.

Arkitektur er ikke bare data som skal behandles. Arkitektur er et verktøy for et bærekraftig samfunn.

Våre ufravikelige verdier

1. NATUREN ER VÅR ALLTID TILSTEDEVÆRENDE OPPDRAGSGIVER.

«Form follows function» er ikke lenger tilstrekkelig. Vi må erkjenne at ressursutnyttelsen som ligger til grunn for dagens arkitektur, ikke kan fortsette.

Vi forplikter oss til å bruke våre nye muligheter til å utvikle og forbedre komplekse urbane systemer, fremfor kun å generere geometri. Ved å utnytte KI sin hastighet kan vi frigjøre tid til å utforme smartere systemer for vannforvaltning, styrke biologisk mangfold og fokusere på regenerativ design.

Dersom bruken av KI maksimerer profitt på naturens bekostning, eller gjenskaper mønstre av miljømessig urettferdighet ved å utnytte sårbare lokalsamfunn, avviser vi resultatet.

2. KI-GENERERT INNHOLD KAN VÆRE ET GRUNNLAG FOR DESIGN, MEN DET ER IKKE SELVE DESIGNET.

Vi vet at KI ikke har en egen bevissthet, ingen intensjon og ingen egne meninger. Mening skapes bare gjennom kontekstuell, kritisk og iterativ menneskelig bearbeiding. Generative systemer er ikke erstatninger for tenkning, men verktøy for å utforske retninger, muligheter og forbedringer.

Vi avviser den falske inndelingen mellom «det arkitekten gjør» og «det KI gjør». Arkitektur skapes i samspill med KI, gjennom arkitektens aktive valg: Å skape, forkaste, styre og videreutvikle.

3. VI NEKTER Å LA AUTOMATISERING BRYTE TRADISJONEN FOR PRAKTISK LÆRING.

Arkitektur er både håndverk og profesjon. Den læres gjennom utøvelse, ikke bare gjennom teori. Den er i sin natur et samarbeidsfag, der kultur og verdier videreføres over tid.

Arkitekter bygger på erfaringsbasert kunnskap, intuisjon og dømmekraft utviklet

over mange år – og en trenet sans for materialer, skala, proporsjon og kontekst.

Ekspperimentelle og analoge prosesser driver denne kontinuerlige læringen, og mentorskap sikrer at kunnskapen overføres fra én generasjon til den neste.

4. ARKITEKTUR BEFINNER SEG I SKJÆRINGSPUNKTET MELLOM MENNESKELIG ERFARING (KVALITATIV) OG YTELSE/DATA (KVANTITATIV). VI FORPLIKTER OSS TIL Å BRUKE KI TIL Å BYGGE BRO MELLOM DISSE.

Vi designer for mennesker, ikke for algoritmer. Vi avviser et ensidig fokus på kvantitative data som designmateriale.

KI er et verdifullt verktøy for å samle inn, sammenligne og simulere data. Likevel må arkitektur alltid strekke seg utover målbare prestasjonskrav og tilføre menneskelig, kulturell og samfunnsmessig mening.

5. VI AVVISER DEN STRUKTURELLE SKJEVHETEN I DET VESTLIGE PARADIGMET.

Generative modeller bygger i dag i stor grad på bilder og data fra dominerende nasjoner.

Vi må motarbeide generiske vestlige og modernistiske paradigmer som visker ut lokale realiteter.

KI er ikke kilden til skjevhet, men den forsterker eksisterende systematiske skjevheter i samfunnet. Vi står for mangfold, inkludering og rettferdighet i dataene KI trenes på – slik at menneskelige og arkitektoniske uttrykk fra hele verden blir representert.

Som arkitekter forplikter vi oss til å utfordre og korrigere de dominerende fortellingene.

Her i Norge krever vi verktøy som hedrer vår spesifikke kontekst: våre sosiale strukturer, vårt klima, vår topografi – ikke en universalløsning basert på et nasjonalt gjennomsnitt.

6. VI VIL IKKE SI «VI BRUKER KI» MED MINDRE VI FAKTISK GJØR DET.

KI er ikke en trend og ikke et slagord – det er et verktøy som bare har verdi når det brukes med faglig hensikt og ansvar. Vi avviser overfladisk KI-bruk som først og fremst tjener markedsføring eller effektivitet på bekostning av kvalitet. Når vi tar KI i bruk, skal det være for å skape reell innovasjon, reell verdi og faktisk forbedring av arkitekturen.

7. ARKITEKTER MÅ ØKE KI-KOMPETANSEN FOR Å FORSVARE DESIGNINTENSJONEN.

Vi forplikter oss til å lære hvordan KI sin «black box» fungerer og til å mestre generativ KI.

Som ansvarlige foretak kan vi ikke basere designbeslutninger på systemer vi ikke forstår, og som vi ikke kan utfordre eller overstyre. Vi må forstå KI-modeller og generative verktøy for å kunne være ansvarlige for resultatene våre.

Kritisk KI-kompetanse må også innebære å vite når man ikke skal bruke KI, når man må senke tempoet, og når man må trekke seg tilbake. Det er ikke nok å vite hvordan man betjener systemene.

8. VI KREVER ÆRLIGHET, PERSONVERN OG TRANSPARENS I HVORDAN VÅR INTELLEKTUELLE EIENDOM – VÅRE DATA – BRUKES.

Transparens for hvem og til hvilket formål? Åpenhet og etikk må aldri tas for gitt. For det som egentlig står på spill, er ansvar og troverdighet.

Vi står samlet mot den ubegrensede makten og ansvarsløsheten hos teknologigigantene som kontrollerer verktøyene som former vår fremtid.

9. VI KREVER KI-SUVERENITET FOR VÅRE BYER. KUNSTIG INTELLIGENS ER IKKE EN VARE – DET ER ET OFFENTLIG ANSVAR.

Vi krever at kommuner og myndigheter, finansiert av våre skattepenger, eier, kontrollerer og styrer KI-systemene som former det urbane livet.

Offentlige myndigheter må sikre åpenhet og etiske standarder, slik at alle borgere har rett til innsyn i, forståelse av og innflytelse på hvordan KI påvirker deres lokalsamfunn. De må også prioritere lokale og åpne systemer der det er mulig.

Arkitekter skal arbeide for å sikre at KI-systemer forblir ansvarlige, åpne og i samsvar med demokratiske og økologiske verdier. Vi etterlyser en offentlig, trygg og menneskesentrert KI som tjener fellesskapet.

Digital infrastruktur må også behandles som en del av den materielle byen. KI-plattformer og skybaserte systemer er avhengige av enorme mengder energi, sjeldne materialer og menneskelig arbeid.

Det som virker usynlig, hviler på en sårbar fysisk infrastruktur – datasentre, kabler, kraftverk – forankret i våre landskap og ressurser. Utbyggingen må være demokratisk kontrollert. De miljømessige og sosiale kostnadene må regnes med.

Vi vil også løfte digital infrastruktur inn i den sivile og arkitektoniske agendaen, gjennom ansvarlig utforming og plassering av datasentre, ved å gjøre nettverk og energisystemer mer synlige i byen, og ved å integrere gjenbruk av overskuddsvarme til offentlig nytte.

10. ARKITEKTER MÅ SLUTTE Å SELGE TIMER OG BEGYNNE Å SELGE PÅVIRKNING.

Arkitekter selger ikke bare tid

– vi leverer erfaring, innovasjon, innlevelse, fremtidsvisjoner, risikohåndtering og ansvar.

Bruken av data i design er ikke ny – vi har mestret det, generasjon etter generasjon. Men i dag øker kompleksiteten, og vi må følge med. Det er på tide å bruke KI til å frigjøre automatisering, simulering og datainnsamling som aldri før, for å beskytte planeten og menneskene som lever på den.

Arkitektens verdi måles ikke i medgått tid, men i den varige samfunnsmessige, miljømessige og kulturelle verdien vi tilfører.

Til syvende og sist har vi arkitekter et samfunnsansvar, ansvar for det bygde miljøet – fundamentet for alles liv.

Dette handler ikke om KI mot mennesker, men om arkitekter som gjenvinner handlingsrom, verdi og ansvar i sin praksis.

www.arkitektbedriftene.no/nyheter/ta-tilbake-arkitekturen-et-manifest-i-ki-alderen

www.arkitektbedriftene.no/nyheter/arkitekter-og-ki-arkitektbransjen-tok-grep-om-egen-fremtid

www.arkitektbedriftene.no/utvalg-og-nettverk/ki-utvalget